

Abonamentul:

Pentru monarhie:
Pe 1 an 12 cor., an
6 cor., an 3 cor.

Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 fr., an
an 9 fr., an
4 fr. 50 cm.

Foia apare în fiecare
Sâmbătă.

Unirea

Insertiuni:

Un șir garmoud:
odată 14 til., a doua
oară 12 til., a treia
oară 10 til.

Tot ce privește foia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirei”
în
Blaj.

Foaie bisericească-politică.**Anul XVII****Blaj, 23 Martie 1907.****Numărul 12.****DIN PARLAMENT.**

În ședința Camerii dela 13 Marte deputatul Vințului dnul *Dr. Iuliu Maniu* a rostit un discurs strălucit. Eră în discuție partea primă din proiectul școlar a ministrului Apponyi. Ne face o deosebită plăcere a reproduce în coloanele „Unirei” acest discurs, știind, că putem oferi iubitorilor noștri cetitori o lectură plăcută, care va deșteptă în inima fiecărui alese sentimente de curaj și mândrie națională.

On. Cameră! În intervalul activității noastre parlamentare de până aci, precum știți, ni-am ocupat mai mult cu afaceri de formalitate. Cu afaceri de formalitate, pentru că întâi de toate au trebuit rezolvite lucruri, cari constituiesc condițiunea materială prealabilă a vieții de stat. Acesta este întâiul prilej, că ne ocupăm aici cu un proiect meritoric și anume cu un astfel de proiect, cu un astfel de fapt legiuitor, care în privința atotputerniciei statului poate să înrăurească foarte departe.

On. Cameră! Când după o pasivitate de 26 ani, am ocupat acestea bănci, nu e decât natural, așa cred. să ne cereți dvoastră, să ne ceară și opiniunea noastră publică, să desfășurăm punctul nostru de vedere, pe care l-am observat și față de acțiunile de până aci, pe care în mod natural trebuie să-l observăm față cu astfel de proiecte de lege, este aceasta necesar pentru cunoașterea dispozițiunii, de care este cuprins sufletul poporul nostru.

Aflu aceasta de necesar, fiindcă precum la actele reproductive cu proiectul respectiv este determinat, nu obiceiul dă esența respectivului product artistic, ci principiul este inspirăția, care radiază din întregul operei de artă, tot așa și în viața politică, după ce cârmuirea vieții de stat moderne se face prin politică: din punctul de vedere al acestei arte nu aceea este important, cine sunt persoanele, acele obiecte cari sunt chemate a face această artă, ci lucrul de competență ne este, că aceste persoane, aceste circumstanțe de ce inspirație sunt cuprinse, cari sunt imponderabile, cari în totalitatea lor ne înfățișează întreaga icoană a statului și toate părțile-i constitutive. Ori cel puțin nu de puțină importanță este aceasta.

În consecință, mă simt îndemnat să arat, dispoziția noastră și a popoarelor și cetățenilor reprezentanți prin noi, față de toate actele legiuitoare dela 1867 încoaci.

Dați-mi voie ca spre scopul acesta și în special spre scopul ca să motivez cât mai bine atitudinea noastră față de proiectul de lege de față — să fac o mică revivire istorică. (S'auzim! S'auzim!)

Știți bine, dlor, că icoana acestei țări a fost cu totul alta înainte de 1867 decât după aceea; știți bine, că țara aceasta înainte de 1867 a stat din mai multe uni-

tați de drept separate, cu diferite teritorii, cu diferite popoare. Știm prea bine, că Ungaria de azi în afară de Ungaria propriu zisă, a stat din Ardeal, Partium, Graniță, Croația și Slavonia, banatul timișan, voivodatul sârbesc și Fiume. În cadrele acestor unități de drept public și-au găsit singuraticile popoare garanțiile dezvoltării lor culturale și economice și în urmarea acesteia au ținut în chip firesc la ele. În 1867 însă aceste unități au căzut jertfa tendențelor centraliste și în urmă teritoriile acestea separate s'au și desființat cu totul.

A urmat într'un mod firesc, că popoarele cari trăiau pe teritoriul acestor unități de drept public să primească cu îngrijorare această nouă formațiune și să fie cuprinsă de un fel de sentiment de frică, față de nouă înrudire de stat, pentru că se temeau, că în cadrele acestei noi orânduiri, nu se vor putea valida condițiunile dezvoltării lor culturale și economice ca în cadrele desființatelor autonomii.

Față de acestea îngrijorări bărbații de stat, a căror năsuință ținteau, că precum soliditatea corpurilor singuraticice depinde dela locul ce și-l fixează fiecare atom în întreg, tot așa și capacitatea de viață a unui stat depinde dela împrejurarea, cum singuraticicele clase și popoare se pot fixa cu interesele lor în noua viață și constituție de stat — spuneau, că în noua orânduire de stat trebuie să se garanteze în deplină măsură condițiunile de validitate culturală, economică și politică a popoarelor, căci până aci trăiseră în aceste unități.

Din aceasta gândire și ordine de idei s'au născut legile fundamentale, cari s'au creat în 1867. Una din aceste legi fundamentale, — nu veți tăgădăui — este art. XLIII. din 1868. Această lege, legea decretării uniunii este o lege fundamentală, ori cum am lua-o.

On. Cameră! Unirea a fost decretă prin art. de lege din Pojon 1 și 7 din 1848 și în 1868 s'a regulat pe cale legiuitoare. Știm prea bine, că în 1848 sistarea unităților de drept public a întâlnit înversunată rezistență și a pretins mari sacrificii. A fost împiedecată prin fer și sânge. Când în 1867 și 68 s'au pus din nou la ordinea zilei sistarea acestor unități cu privire la acele împrejurări s'a creat art. de lege XLIII. din 1868 ca lege fundamentală, și ca garanță față de noua stare de lucruri s'a adus art de lege XLIV: 1868 despre egala îndrepățire a naționalităților.

Insemnări cronice de pe vremea aceea spun, că în 1868 și 67, eând s'a făcut această transacție, există temerea că popoarele vor opune cea mai mare rezistență față noua de stare de lucruri. De aceea fiecare bărbat politic de seamă, ținea să iee ascuțitul acestei rezistențe politice. Avem știri pozitive, că atunci și-a pus însuși domnitorul, întreaga sa auctoritate în cumpănă, pentru că să le facă pe popoară să primească în liniște această schimbare. Pe cel mai de frunte conducător politic și bisericesc pe marele Șaguna l-a rugat Maiestatea Sa, să se ducă între popor și să-l asigure că noua schimbare

nu-l va restrânge în drepturile lui. Și o pot spune, singur acestui bărbat i-se poate mulțumi, că poporul românesc a renunțat la o rezistență. Dar mai urmează de aci, că acele legi sunt înzestrate nu numai cu puterea formală a legilor, ci cu una mai mare, pentru că osebit le-a întărit pe acelea nu numai sacra persoană a Maiestății Sale, ci toți factorii de seamă a vieții politice maghiare, așa că putem cu drept spune, că legile din 67 și 68 s'au pus sub scutul onoarei naționale.

Să ne aducem aminte, că precum în 1848, când s'au emancipat iobăgimea și când unii nemeși și-au pierdut iobagii, corpul legiuitor însuș a decretat, că desdaunarea acestora, se pune sub scutul onoarei naționale. Acclăș lucru ce s'a întâmplat atunci în privința părții naționale, s'a întâmplat în 1868 în privința părții de drept public: când unitățile de drept public, în schimbul drepturilor lor istorice, au fost constrânse să primească, la îndemnul și dorința Maiestății Sale și a stăruinții tuturor factorilor legiuitori baza ce s'a creat 1867 și 1868 (Corect! Așa-i! la mijloc). Cu adâncă durere trebuie însă să constat on. Cameră, că ne-am înșelat în speranțe. Domnilor mei, nu vreau să vă obosesc cu citate, dați-mi voie să vă rog: citiți declarațiile bărbaților de stat de atunci. Vă veți convinge, că între bărbații de stat de atunci n'a fost nici unul, care să nu fi făcut cu tot adinsul promisiunea, că legile acestea vor fi într'adevăr respectate și că în cursul vremilor nici nu se va știrbi din acestea.

Președintele: Suspend ședința pe 10 minute.

(Ocupă fotoliul prezidial: Návayi Lajos).

Președintele: On. Cameră! Redeschid ședința.

DI deputat Maniu își continuă vorbirea.

On. Cameră! Precum am amintit legile și promisiunile acestea nu s'au ținut, fiindcă de o parte năzuințele centraliste, pe de altă parte năzuințele prepotenței de rasă ce se manifestau din ce în ce le-au eludat și scos din vigoare și pe noi prin aceasta ni-au umplut de îngrijorare Dvoastră bine știți, că imediat după înțrarea în vigoare a acestor legi ați început a le rețezi; la început mai timid, mai târziu tot mai îndrăzneț, așa, încât ați ajuns azi împreună cu ministrii dvoastră să recunoașteți, că legile acestea nu-s executate, să declarați, că acestea legi nu-s executabile și nu trebuiesc executate.

Dupăce astfel la dvoastră funcțiunea vieții de stat a culminat tot mai mult în ignorarea acestor legi, în aceeași vreme la noi sufletele au fost cuprinse de o adâncă amărăciune și abea mai există la noi o generație, cărcia să i-se fi adus mai multe imputări, ca generațiunei, care a suferit, ca această operă a transacțiunii dela 1867—68 la îndemnul bărbaților de stat de atunci să ia trup fără aproape nici o rezistență, Zi de zi a crescut la noi amărăciunea față de dvoastră și încrederea în bărbații dvoastră de stat ni-s'a zdruncinat

cu totul, ba ce e mai mult, sentimentul dinastic atât de tradițional la poporul românesc a fost expus și el de-a binele primejdiei. (Așa-i! la mijloc.) Asta să nu vă mire.

Pentru că un popor își îndreaptă privirea la legile, în cari își vede garanța legală a existenței, a progresului și culturii sale; dacă un popor își atântește privirea la legi, cari i-au fost garantate nu numai prin jurământul regal, ci și prin făgăduințe speciale cu grai viu și vede că legile acestea într'adevăr nu se respectă și anume, nu numai în chipul, că unele dispoziții ale acestei legi se știrbesc prin alte dispoziții legale aduse în urmă, ci nici dispozițiile în vigoare nu se țin: să nu vă mirați dacă încrederea noastră în sfințenia legilor, încrederea în bărbații dvoastră de stat și încrederea față de acela, care trebuie să fie sfânt mai presus de toți și toate, începe să se clătine, ba s'a și clătina cât de bine.

Convingerea mea este, că puterea legilor nu residă în milioanele sulitelor pe cari se sprijinesc; nu residă în acele forme goale, în care ele s'au creat, ci cea mai adâncă convingere am, că residă în acel simț de drept, care le susține, le pretucește, și cinstește.

Tocmai de aceea on. Cameră, scopul introducerii discursului meu a fost să arat de ce luăm noi atitudine vrăjmașă față de aceste legi, și să arat, bazat pe motive, care este atitudinea noastră față de legile, cari s'au adus dela 1868 încoace în detrimentul garanțiilor noastre de dezvoltare. Noi față de legile aduse până aci, cari sunt în contradicție cu legile fundamentale, precum și cu legea aceasta — dacă va deveni lege, — suntem supuși, pentru că cunoaștem întâiu de toate, poate mai bine ca dvoastră, respectul de legi și pentru că știm, care este forța legilor sancționate. Dar fiindcă acestea nu au rădăcini în sentimentul nostru de drept, fiindcă, acele stau în contradicție cu legile fundamentale, care poate încă nu ne satisfac, dar stau mai aproape de noi, nu ne vom feri, ca în momentul, când ni-se va deschide

prilej constituțional și legal, pentru a le putea schimba în totalitatea lor, să nizuim a le schimba cu astfel de legi, cari corespund singure și exclusiv cu aceste țări și vom folosi orice mijloc legal de a da și'n legile țării o icoană fidelă a patriei noastre. (Aprobări în mijloc).

Atitudinea noastră față de acest proiect de lege este precum bine știți contrară; contrară anume, pentru că și acest proiect este numai o verigă în lanțul acelor legi cu cari ați scos din vigoare legi fundamentale și cu cari v-ați silit să ne luați condițiunile noastre de dezvoltare.

Proiectele acestea vrea să reguleze salariile învățătorilor. Dar al căror învățător? A învățătorilor de stat. A acelor, cari funcționează la școli a căror limbă de propunere este cea maghiară. Apoi, on. Cameră, fiindcă, înzestrarea școlilor de stat este în contradicție cu legile fundamentale, ba zic mai mult, nu există lege, care ar da drept ministrului, ori consiliului de ministri, ori conducătorilor școlii să introducă în școlile de stat limba maghiară ca limbă de propunere exclusivă, eu nu votez nici un fel de urcare de salar pe seama învățătorilor aplicați la astfel de școli, acărora activitate stă în contradicție cu legile fundamentale, cu legi sancționate ale țării. Nu fac imputarea această învățătorilor, ci acelor, cari conduc azi viața de stat.

Onor. Cameră! D-Voastră veți primi poate cu îndoială ceace vă spun, că în școlile noastre de stat de pe teritoriile nemaghiare, limba maghiară ca limbă de propunere nu are nici o îndreptățire. (Zgomot). Vă dovedesc aceasta cu legea în mână. (Citează §§-ii din lege).

Tot această lege și anume §. 58 vorbește astfel (cetește): „Fiecare elev să-și câștige educația în limba maternă, întrucât această limbă e una dintre limbile uzitate în comună.”

În comunele poliglote se vor aplica din acest motiv astfel de învățători, cari sunt capabili a instrui în limbile materne ale comunei“.

De aceea fără îndoială, că după dispozițiile acestei legi, în fiecare școală de stat, limba de instrucție, în comunele, ale căror locuitori nu sunt unguri sau nu numai unguri, limba de propunere putea fi numai cea vorbită exclusiv de națiunea respectivă.

Aceasta o întărește art. XLIV din legea din 1868 în care se spune apriat, că fiecare elev din țară să-și câștige instrucția numai în limba maternă. Bărbații de stat de pe atunci au fixat într'atâta fondul acestei legi, încât nici nu s'a luat vre-o deciziune, ca limba maghiară să se propună în mod obligator în școlile elementare.

Se afirmă prin acest articol, că câtă vreme legea instrucției clementare vorbește de limba maternă ca limbă de instrucție, iar de limba maghiară ca obiect obligator de propunere nu amintește. pe atunci legea învățământului superior susține cu hotărâre că și limba maghiară să se învețe.

Deci bărbații de stat de pe atunci au avut în vedere și foarte logic — ca limba de propunere în instrucția elementară să fie limba maternă a elevului.

D-voastră stimați domni, când e vorba de alcătuirea legilor din 1867 și 1868, v'ați obicinuit a spune, că bărbații de stat din vremurile acelea erau naivi, nu ați cunoscut însă punctele de vedere, cari trebuie să le aibă înaintea ochilor fiecare bărbat de stat; nu a-ți înțeles problema Statului, nu v-ați străduit să dați o direcție oarecare culturii.

Dar D-voastră domnilor vă înșelați, pentru că bărbații de stat de pe atunci, influențați de marile idei de libertate care și-au luat naștere în secolul trecut, erau cu totul în clar, că în această țară, ca în oricare alta unde trăiesc mai multe naționalități, echilibrul și dezvoltarea vieții de stat nu se poate asigura în alt mod, decât prin libertate deplină și perfectă. Nu voiu cită nimica și așa ni-se aruncă în ochi, că prea mult dorim să lungim firul dezbaterilor, ci insist pur și simplu să citez cuvintele înțelepte ale unui mare bărbat de stat, care zicea, că fără îndoială numai două sunt formele, sub cari se poate trată cu

FOIȚĂ.

În clasa cultă.

— povestire originală, scrisă pentru „Unirea” de Ioan Agârbicean. —

(Continuare.)

7

Cei doi, luați așa cu graba, rămaseră năucii, ne mai știind ce să zică. S'o înțeles ei destul pe drum, da acum parcă li-s'o rupt gândul în sute de fărâme și nu mai știau de unde să înceapă. În urmă unul dacă văzu că nu poate face nimic cu socoteala de-acasă, își luă inima în dinți.

„D'apoi să fie cu iertare Măriata, nu te poți împacă cu cuțitul ce-ți intră 'n chept. Fără trebuie să iei cuțitul și să-l zvârli să nu-l mai găsească nici mama dracului. Cum te-i mulțăm când vine jucuția și te ia cu muere cu copii, cu cățal cu purcel și te aruncă în drum. Dacă frate-meu a pierdut judecata io-s de vină? Apoi dacă nu-s eu de vină, di ce mă scoate pe mine din casă, că noi ne-am împărțit rămasul dela părinți de 25 de ani, doar ți-am spus Dtale ca la un om de omenie. Io-s io, și frate-meu e frate-meu, asta să se știe.

— Măi badé eu ți-am mai spus de trei ori pân'acum, că judecata-i făcută. Dacă nu-ți place răstoarnă dta judecata.

— Răstoarne-o trăsnetele lui Dumnezeu, că mai bine n'oi zice, da io cum s'o răstorn? S'o iau pe umeri și s'o arunc în gărlă? Și el râdea, un răs acru și dureros, uitându-se la soțul său, — un vecin ce veni să adeverească pentru dânsul.

Alt scârțait de ușe, și de data asta intrară vre-o cinci săteni, curat îmbrăcați, se opriră înșiruiți, netezindu-și părul. Erau clienți noi, aveau să facă o împărțală de pământ și Munteanu trebuia să iee note de pe hârțiile ce aduseră. Cei doi năpustiți se apropiară de Barbu și începură să-i spue lui nedreptatea. Acum se deslegase și limba celui alt, și se inclinau amândoi tare spre lîe, gesticulând, pe când ceilalți cinci aveau cu Munteanu de lucru. Acesta-i dictă niște notițe lui Barbu, dar nu le auzi. Mai repetă de trei-patru ori, și nici acum nu-l înțelese. Atunci avocatul furios, îi luă pe cei doi de spate și le arătă ușa. Închizându-o apoi cu putere, se întoarse spre Barbu.

— „Dta încă ai putea să-ți vezi de lucru și să le dai pace! Din niște tâmpiți ca aceia nu poți scoate nimic, nici nu te vor înțelege să le toci un an la ureche. Barbu, poate nici nu-l auzi, — se așeză la masă, cu gânduri foarte triste pentru omul acela.

Dupăce terminară, Munteanu scoase grăbit orologiul.

Cii! că eră cât pe-aici să întârziu. Azi sosește Mărioara și trebuie să o primesc la gară. Ce să-i spui fetei, că se duce dl stu-

dent dela noi“, adause el cu acelaș glas moale.

Lui Barbu îi veni așa un simțemânt de scârbă.

— „Eu ți-am spus Dtale. Cu altceeva n'am nimic“.

Mânia nu izbugni în Munteanu până ce nu ieși afară. Abia acum își poate pune întrebarea: cum poate el răbdă așa vorbe smâncite, dela cine? Dela un nime! Ah, dacă n'ar fi fost în joc Mărioara, i-ar fi știut el spune buchile de să-l pomenească toată viața! Așa își descărcă o parte din nimic pe servitoarea ce-i ieși în drum să-i spue că Domnișoara e gata. I-a ars două palme de s'a dus tot învârtindu-se.

Dar să fi venit zece domnișoare nu una, și Barbu nu s'ar fi abătut dela hotărârea sa. Eră Mărioara aceea o fată drăguță, în haina de doliu pentru altul ar fi fost chiar foarte simpatică, dar Barbu n'a vorbit cinci vorbe cu ea cât a mai stat la avocatul Muntean.

* * *

Avocatul Pavel unde stă acum eră un om bătrân, cu diplomă din vremea de demult. Acesta-l întrebă, foarte pretinește:

— „Așa dar te-a chiar dat afară Munteanu?“

— „M'a dat, dacă n'am mai vrut să stau“, răspunse Barbu neștiind de glumește bătrânul ori ce. Dar zvonul într'adevăr așa se lăfă că pe Barbu n'a mai vrut Munteanu

naționalitățile- sau le nimicește, sau le dă libertate deplină. Și atunci s'a născut întrebarea, că naționalitățile pot ele fi nimicite, sau nu?

Și de aci s'a ajuns la rezultatul, că naționalitățile nu pot fi nimicite, pentru că nu numai cel ce a spus cuvintele de sus, ci și unul dintre celebritățile politice ale patriei, anume baronul Iosif Eötvös a zis: „Domnilor, un popor cu tendințe liberale poate fi supus câteodată, dar niciodată nu poate fi nimicit. (Așa este, pe băncile naționaliștilor).

Bărbații de stat de pe atunci au plecat dela această idee și fiți convinși, că aceasta e singura idee sănătoasă, căci e singură în stare să ne dovedească, că în această țară trebuie să fim de acord asupra tuturor chestiunilor fundamentale, care hotărăsc funcțiunea vitală a statului și că tot asemenea vom asigura bunăstarea statului pentru toate timpurile. (Aprobări pe băncile naționaliste.) Căci bărbații de stat de pe atunci au dispus instrucția în limba maternă în școlile elementare, nu ca să ne asigure dezvoltarea noastră în aceasta țară, ci pentru că la 1868 icoana externă a statului corespundea cu natura de pe atunci a lucrurilor și pentru că pe atunci dezvoltarea afară din cale a limbii oficiale a statului nu dă țării acesteia o icoană vicleană, pentru a fi necesitate încă de pe atunci să se învețe limba maghiară așa, cum predindeți D-voastră să se facă astăzi (Așa e, pe băncile naționaliștilor).

Pe atunci aceste legi au fost aduse în astfel de împrejurări, că s'a decis și enunțat mai pe sus de orice îndoială, că la judecătoria și în administrație în instanța primă, și la orice astfel de funcțiune, care pretinde o atingere directă cu poporul, care caută dreptate, sau care voește să facă poporul părtaș de bunătățile administrației, limba de procedură, limba oficială numai și numai limba poporului să fie.

Natural, că în urma acestora limba maghiară n'a avut necesitate de atâta extensiune, câtă îi doriți d-voastră astăzi.

Astăzi însă lucrurile stau așa, că le-

gile d-voastră, au introdus prin statute exclusiv numai limba maghiară, ca limbă oficială, și siliți prin aceasta pe toți locuitorii țării, să se înțeleagă numai în limba maghiară, și acum pretindeți în urma acestor legi introduse cu forța, ca fiecare să învețe unguerește.

Alexandru Vaida: Acesta e imperialismul (Sgomot. Preș. sună).

Iuliu Maniu: Dați-mi voie, dar aceasta idee a D-voastră, care să zicem, că nu provine din motive materiale, ci mai mult din ambiție...

Nagy Gy.: Acesta e și interesul țării.

Iuliu Maniu... nu corăspunde interesului țării, interesul țării nu pretinde aceasta ci samavolnicia introducerii acesteia poate conduce numai la catastrofa țării. (Sgomot).

Președintele: Liniște dlor!

Iuliu Maniu: Credeți D-voastră, că...

Fenyvesi Soma: Nici D-ta n'ai stă aici, dacă n'ai ști unguerește.

Iuliu Maniu: A crede, că această idee este numai ideea noastră, sau că această reprivire asupra trecutului s'a născut numai în creierul meu e o mare croare.

Mă refer la un martor clasic, la dl ministru al cultelor, care de când am onoare să fiu în această Cameră a zis, că în trecut dezvoltarea fiecărui popor eră asigurată ba ce e mai mult formarea limbii oficiale de stat s'a întâmplat așa, că prin aceasta nici un popor nici celalalt să nu fie împedat în interesele sale de drept, în modul lor de a se manifesta.

Și această limbă oficială știți foarte bine D-voastră, că a fost limba latină și numai dela 1832 și 1848 v'ați străduit a o înlocui cu cea maghiară.

Când mă opun instrucțiunii în limba de stat sub forma ei prea dezvoltată, și când mă ridic împotriva ei cu toate mijloacele amintite de mine, dl ministru al instrucției publice îmi ripostează că tendința noastră e de aceea așa de tare, pentru că ne temem de magiarizare; dar singur dsa ne asigură, că de magiarizare nici vorbă nu poate fi.

Eu n'am dreptul de a mă îndoii de

sinceritatea cuvântului dlui ministru. Cu toate acestea sunt silit să constat, că idea dlui ministru, respective aserțiunea sa, nu acopere părerea vteții publice actuale a politiceii unguerești, și mai cu seamă nu vă acopere părerea D-voastră dlor, cari ocupați loc în această Cameră. Pentru că am ascultat cu multă atenție acele vorbiri, cari le-ați ținut D-voastră în această Cameră cu ocazia desbaterii bugetului instrucției, și am ajuns la convingerea neînlăturabilă, că toți acei ce s'au ocupat cu acest obiect, s'au declarat în această direcție, întreaga lor gândire și tendință se manifestă prin aceea, că fiecare individ singuratic e și trebuie să fie magiar în această țară. (Mare zgomot. Președintele sună).

Dacă D-voastră îmi arătați o singură vorbire începând dela 1868 încoace, care are ca tendință și asigurarea culturii celorlalte popoare în această țară, atunci mă voiu plecă. (Zgomot. Președintele sună încontinuu). Dar tocmai faptele singuratic ale dlui ministru au făcut să ajung la îndoiala, ce o simt față de sinceritatea deplină a acelei mărturisiri. Când pot să constat, că în școlile de stat se învață exclusiv în limba statului, contra dispozițiilor legale, și nu numai atâta, dar observ și aceea, că nici când dl ministru eră la putere, nu s'a făcut experiența, ca conform dispozițiilor ministrilor anteriori, contrare legii, să se ceară ca și religia să se propună unguerește în școlile de stat în tocmai ca în Polonia, dacă văd și aceasta, atunci nu pot să câștig motivele, cari ar fi absolut necesare pentru a vă putea convinge de sinceritatea cuvintelor dlui ministru. Dl secretar de stat, după cum văd — nu crede — această aserțiune a mea.

Eu cunosc conținutul acelor mărturisiri, dar fapta nu se poate răsturna cu vorba, și aceea e fapt, că dacă catihetul nu predă religia în limba maghiară în școlile statului, el nu primește dotația de stat.

Deci și aceasta e politică deplină st. Cameră?

Asta nu e magiarizare? (Strigăte în stânga: așa e!) Eu trag aceasta la îndoială

să-l țină. Numai târziu află, când îl mai întrebară și alții tot așa, că Pavel n'a glumit, ci a zis cum zice lumea.

Se'nțelege bătrânul n'a crezut un strop din toată povestea căci nu avea interes să o creadă. Știa el cum merg trebile acestea. Pavel eră văduv și n'avea un simbur de copil la casă, dar muncia totuș așa bătrân și lui Barbu i-se pără un om detreabă, și-i părea rău că n'a venit dela început aci.

De aici în colo s'a pus iar pe muncă. Noutățile din oraș nu-l mai prea interesau. Treceau luni și se nu întâlnea cu nici un cunoscut. Zvonurile mai mari pătrundeau totuși până la urechile lui, în odaia unde studia. Câteva din ele, mai însemnate și le însemnă, și în restimpuri gândul îi lunecă asupra lor, ca asupra unor apariții bolnave.

Odată cu ocaziunea unor Rusalii un grup din inteligența română s'a pregătit cu un concert, dar pe cei din partidă contrară nu i-a invitat. Din concert s'a ales ceartă pe stradă, iar pe urmă casele ce adăposteau clasa cultă de-a noastră au stat aprinse de scânteia calumnii și a batjocurii peste patru săptămâni.

Altădată s'a început o colecție spre un scop de binefacere, de un cap sec, care n'a știut ce face. Nu s'a ales nimic de ia, căci dacă eră scris unul ce ținea c'o parte și mergea colectantul la altul de partidă diversă îl alunga afară. Dacă s'ar fi colectat numai dela o partidă, ceialalți n'ar mai fi subscris

nimic, și suma nu eră destulă. Așa, au ajuns de vorbă în gura străinilor.

Cu apariția unei scrieri s'a început cearta la casină, și apoi — ca de regulă se continuă acasă. Se aduceau de pildă în scrierea aceea preoți harnici, cari își înțeleg chemarea. Un avocat mai iute de fire se și aprinse: „Așa, aceia-s adevărați martiri! Dar câți sunt de aceștia! Nici unul! Ceialalți is trântori, știu să mănecă prescura ce i-o dă nația năcăjită Tund și mulg oile lui Dumnezeu, și ca binefacere le mai și zvâră în gura lupului. La așa popă, să fie după mine i-aș luă reverenda, ș-aș băga'n temniță pe badea ce i-ar mai dă o prescură.“ Dar dintr'o întâmplare nenorocoasă erau și cei doi preoți în casină, — că erau doi preoți în oraș. Și unde nu s'aprinde și dlor și dă-i în advocați ca cu mestecăul: „Da D-voastră advocații ce faceți? Ha, cu ce luminați, cu ce ajutați? Ne tot spuneți de prescură, da prescura-i o bucată de pâne, pentru care slujim la altar. Da dta, avocatul adevărat? Caști gura și zici o vorbă, iar badea bagă mâna'n șerpar și scoate zlotu, cu care poți luă cincizeci de prescuri! Și tot: că trăim de pe spatele poporului? Da d-voastră mă rog, de pe ce trăiți? Biserica care are, — are eclejie, care-i a bisericii și nu a oamenilor, și din aceea trăiește popa mai mult. Care n'are, rabadă, că cu ce-ți dă omul de pomană crepi! Da D-voastră când începeți ce aveți? Șuvies! Și la câțiva ani sunteți

boeri! Și mă rog, tot așa ești dta conducător ca și mine, asta o și spui când e vorba de fală. Dar când e de ajutor, îți increțești fruntea dușmană.“

Ci că a fost atunci un adevărat scandal. Mânile s'au încălțit și prin bărbile binecuvântate a preoților.

Apoi la un „anu nou“ s'a jucat teatru. Vrând nevrând au trebuit să aleagă tineri și tinere și dintr'o parte și alta. Se părea că patimile sunt pe calea de-a amuți. Dar în recenzarea ce să făcea în ziare, un corespondent amintea cu laudă numai pe actorii dintr'o partidă, alt corespondent — dimpotrivă. Așa pornindu-se ca se afe pe mișei de corespondenți, desbinarea s'a făcut mai mare ca'nainte de producție. Dar numai în momente mari se putea vedea ruptura aceea hotărâtă în două. În vremuri de toate zilele, erau foarte multe subdiviziuni, așa că poate câte două familii să se aibă bine, să'nțelege ca să poată vorbi de a treia.

Certele acestea neînsemnate Barbu le trecea cu vederea, ca și când n'ar fi fost, și în schimb își vede de trebile sale.

Și în noua cancelarie îi mergea bine. Cei doi ani și ceva cari i-a petrecut lângă bătrânul avocat i-au trecut ușor. Din când în când ajută și pe cei de-acasă, cât îl ajutau puterile, și nădăjduia să-i poată odată și mai mult, căci la cinci ani dela terminarea gimnazului își luase doctoratul în drepturi.

(Va urmă).

Faptul e după cum vă spun drept și real. (Zgomot în stânga: Președintele sună).

Președintele: Liniște dlor!

Iuliu Maniu: D-voastră faceți mult caz de ceea ce a zis dl ministru al cultelor. Fiți amabili, onorați-mă cu bună-voitoarea D-voastră răbdare, pentru că voiesc să mă întorc tocmai asupra acestei părți și să o schitez cuvânt de cuvânt din vorbirea dlui ministru.

Dl ministru al cultelor și instrucției publice ocupându-se într-o recentă vorbire a D-sale de modestul meu discurs, prin care mă opuneam împotriva introducerii forțate a instrucției în limba maghiară zice: (citește).

Întreaga chestie e aceea, că e de dorit, sau este necesar, ca toți cetățenii acestei țări, să ajungă în poziția de a avea legături intelectuale și să formeze o unitate în înțeles politic de fapt și nu numai de formă, nu numai pe hârtie, nu numai în funcțiuni publice.

Aceasta e prima parte a chestiunii.

A doua parte a chestiunii este ca toți cetățenii statului, ori cât de diferiți ar fi prin limba lor maternă, să nu fie siliți a da numai dare și soldați acestui stat, ci să ia parte activă la viața statului și să poată ajunge în orice funcție înaltă în aceasta țară.

Aceasta chestiune o împart și eu în două părți întocmai ca dl ministru și să-mi fie iertat să protestez împotriva adevărului acestei expresiuni spusă într-o excelentă dialectică, care însă e necompletă, pentru că ce cere dl ministru în prima sa întrebare?

Cere ca fiecare cetățean a statului să guste din norocul statului, care l-ar lega intelectualicește de poporul maghiar și ca cultura națiunii maghiare să fie accesibilă pentru el.

Dați-mi voie; mulțumesc dlui ministru de culte pentru părerea ce o are față de capacitatea intelectuală a poporului nostru, când presupune despre poporul meu român — (Ilaritate) da, poporul meu, tocmai pe cum sunt eu fiul lui — că poporul meu este capabil să-și însușască afară de cultura proprie și o altă cultură străină.

Dacă dl ministru judecă, că poporul meu e capabil având contact intelectual cu propria-i cultură și trecut, să între în legături și cu un alt popor și să se adape din cultura lui, atunci on. dl ministru apreciază prea mult calitățile lui intelectuale.

Eu însă în contradicție cu dl ministru, nu cred capabil de asta poporul meu, massa mare cel puțin nu.

Poporul nostru român, întocmai ca și celelalte popoare din lume nu poate să-și însușască mai multe culturi! El nu poate trăi altfel, decât în comunitate cu propria-i cultură, pentru că poporul, care în întregime sa și în părțile lui largi are două culturi, trăind cu ele în comunitate sufletească, e un popor hermafrodit, pornit spre pierire și care n'are viitor. (Aprobări pe băncile naționalităților). Și deoarece credința mea e, că un popor nu poate avea decât o singură cultură, neîndoiș, că poporul nostru, nu poate avea decât.... (În Ungaria nu e decât o singură cultură, cea maghiară).

Președintele: Rog pe dl deputat Márkus să se modere.

Iuliu Maniu: ....decât o cultură, și această cultură e cultura specifică a poporului românesc. Dacă D-voastră discutați asupra acestui lucru, dați dovada cea mai strălucită, că părerile d-voastră, nu se potrivesc cu ale dlui ministru. Eu de aceea am fost și sunt contra învățării limbei maghiare, pentru că aceasta conduce la călcarea în picioare a culturii noastre și a celorlalte naționalități din țară. În contra acestui lucru, sunt numai în drept, dar și dator să lupt. Ceeace dacă nu ași face, ați fi îndreptățiți a-mi adresa imputări. (Strigăte, o facem noi și așa). Așa însă o faceți fără motiv.

Contele Apponyi Albert a făcut declarație, că e necesar să învețe toți ungurește, pentru a se împărtăși de toate manifestările vieții de stat. Pentru a fi părtaș la toate drepturile pe cari statul le dă cetățenilor. Așa pusă chestia o primesc pentru că asta e cea mai strălucită dovadă, că dela 1868 încoace dezvoltarea a luat o direcție în așa sens, că valorarea drepturilor popoarelor acestor țări atârână dela recunoașterea limbei maghiare. În adunări și în presă ori de câteori noi am spus-o asta, D-voastră a-ți negat-o; de mulțori cel care afirmă acest lucru ajungea în pușcărie. Acum însă după declarația dlui ministru adevărul acesta nu se mai poate trage la îndoială.

Și acum să permiteți aceasta poate ca să recunoașteți și D-voastră, că a chinui un popor cu învățarea unei limbi și a-l rețineă astfel dela învățarea altor lucruri, numai pentru că din sânul acestui popor unul ori altul s'ajungă la treaptă mai înaltă, este curată brutalitate și nedreptate. (Miș- în stânga).

Fenyvesi Soma: Cum a-i putea să le spuie acestea dacă n'ai ști ungurește?

Iuliu Maniu: Sunt de părere că în guvernarea centrală a țării limba maghiară poate fi limbă oficioasă, și că aceia, căror legea le prescrie studii mai înalte, trebuie să învețe ungurește, chiar și pentru că astfel să ajungă în puțină să vorbească ungurește în parlamentul acesta, ca reprezentant al poporului, și să poată ocupa și treptele înalte, unde fără știința limbei maghiare nu poate ajunge. Dar ca de dragul acestor câtorva să se direcționeze lucrurile și să fie siliți a învăța ungurește toată suflarea din țară, asta nici eu nici altul cine judecă nepreocupat, n'are s-o primească.

Markos Gyula: Ideia egalității o pretinde asta. (S'auzim, s'auzim!)

Iuliu Maniu: Dacă nici aceasta nu e motiv, atunci întreb care motiv se poate aduce; căci ce interes poate avea multimei elementului maghiar, dacă poporul meu român în satul lui știe ungurește sau nu? (Eclamări: În interesul lor! Mișcare în stânga. Interesele acelu popor le apărăm noi (Mișcare în stânga). Dar noi le-am apărât întotdeauna, iar nu D-voastră. Mișcare în centru. S'auzim! S'auzim.

Uray Imre: De ce-i romanizați?

Alexandru Vaida: Fiindcă Uraieștii au fost șoviniști! (Mișcare în stânga și în centru).

Președintele: Rog pe dl deputat să nu întrerupă pe orator.

Iuliu Maniu: Imi țin de datorință să declar după convingerea mea, că siluirea învățării limbei maghiare în școlile populare nu e în interesul poporului maghiar. (Așa e! în centru. Exclamări în stânga. Incredințea-ză-ne nouă aceasta, e în interesul poporului român?) Din contră e în detrimentul lui, căci prin forțarea și siluirea limbei maghiare, nu față de d-voastră, cari ați scos în relief acest principiu și această tendință, ci mă tem că înstrăinarea naționalităților față de poporul maghiar va prinde teren, ceea ce la nici un caz nu va contribui, ca să se întărească viitorul acestei țări. (Așa e! în centru. Desaprobări în stânga).

Ași putea ușor să răspund la întrepreri, dar n'o fac aceasta din două motive. Pe deoparte sunt convins, că dnii deputați cari mă întrerup sunt așa de încăpăținați în ideile lor, încât motivele modestei mele persoane nu vor fi în stare să-i convingă.

Ballagi Aladár: Înărădăcinați, nu încăpăținați!

Iuliu Maniu: Iar al doilea motiv e acela, că și așa am mult de spus, și prin răspunsul meu la întrepreri nu voiu să apar că ași lungi intenționat discuția. (Ilaritate în stânga. S'auzim! S'auzim! în centru).

După această introducere a vorbirii mele (Zgomot și mișcare) permiteți-mi să trec pe scurt la esența acestui proiect de

lege. Ciudat lucru că dacă îl socotiți atât de important acest proiect; D-voastră din majoritate de ce nu luați cuvântul. (Întrepreri).

Președintele: Rog pe dl Markos G. să fie în liniște!

Iuliu Maniu: Oricât de înaltă părere ași avea despre acest proiect, totuși trebuie să cercetez lacunele lui, pentru că poate să fie ceva de îndreptat, ori că a rămas ceva afară. Și dacă d-voastră nu credeți că trebuie să vă sfătuiți în chestia asta mandatarii d-voastră, eu altfel îmi înțeleg misiunea de deputat și țin să arăt părerile noastre într-o chestie importantă adusă la ordinea zilei. (S'auzim! S'auzim!)

Deosebim două părți principale ale acestui proiect de lege. Una să ocupă cu regulara lefurilor învățătorilor, alta cu disciplina și inspecția. Cât privește partea întâi, mă simt dator a declara că o consider și eu drept chestie urgentă. Și privitor la ea voi și face câteva observări scurte, deoarece mai pe larg voi vorbi la discuția pe articoli. Întâi de toate fac obiecțiunea că plata fundamentală nu s'a stabilit într'un fel în toate părțile. Să-mi permiteți să declar deci, că motivarea ce se face cu privire la aceasta în proiect nu e bună, căci nu se poate stabili minimumul de leafă după chiria locuinții.

După ce arată că în orașe învățătorii au la îndemână școli pentru copiii lor, iar cei de pe sate au în privința asta multă cheltuială, urmează:

Afară de asta mai este și alt motiv important politic, care mă îndeamnă să ridic obiecțiuni. Este adecă primit în principiu ca învățătorii să poată fi permutați din oficiu. Astfel se poate întâmpla foarte ușor, ca permutarea aceasta atunci când există diferență de plată, să fie adevărata lovitură pentru respectivul.

Când se permută cineva din oficiu, care e primul principiu directiv? Acela, ca respectivul să nu fie expus la neajunsuri materiale sau de altă categorie. Iar dacă păstrăm această dispoziție și permutăm pe învățătorul dintr'o stațiune cu leafă mai mare, în alta mai mică, numai din interese oficioase, atunci el ar fi expus la mari neajunsuri.

Pe lângă aceste chestii luate în cadru general, am o observație esențială relativ la partea a patra. Nu pot primi ca bună, dispoziția ca învățătorii permutați, sau numiți la diferite școale profesionale să ajungă în situație mai rea ca aceia, cari dela început au funcționat la acele institute.

Cum stă chestia după acest proiect de lege? Așa, că d. e. dacă ministru a numit pe cineva la anul 1900 dela o școală profesională la o școală de stat, atunci salarizarea aceluia asigurată de lege se socotește dela anul 1900, pe când învățătorul luat în serviciu de stat împreună cu școala se socotește salarisarea dela intrarea în vigoare a legii din anul 1893, și astfel în cazul prim învățătorul e într'o situație mai puțin favorabilă.

E o instituție importantă a legii §. 9 și poate avea efect salutar întrucât privește numirea directorilor. Adecă în § 9 stă, că cineva poate fi numit director, fără să fie director-conducător, și așa poate funcționa în aceiași stațiune. Dar aceasta poate conduce la cele mai mari abuzuri politice și adecă pentru aceea, fiindcă guvernul va găsi în totdeauna mijloc, ca pe aceia, cari au făcut servicii politice, să-i provadă cu lefuri de directori, iar pe cei cari și-au împlinit datoria cu cinste, dar n'au făcut servicii politice, să-i delature.

În privința structurii § 12 și 13 al proiectului de lege e defectuos. § 12 spune că dreptul stabilit pentru ridicarea lefei învățătorilor dela școala elementară, populară, de stat în al 2-lea §. al legii, se poate mărgini numai cu hotărârea procesului disciplinar ridicat la valoare.

În butul acestuia, § 13 stabilește, că dacă unul dintre învățători e transferat dintr-o clasă de salarizare în alta și dintr-o stațiune în alta, va beneficia de gradul înaintării, numai după ce va ajunge scala de plată, pe care o avușese în stațiunea de mai înainte.

Ce e urmarea acestora? Să zicem că un învățător care funcționează în Cluj, va fi numit la un sat. Acel învățător avea în Cluj leafa de 2000 cor., și fiind transferat la sat, nu se mai împărtășește de ridicarea lefei, până când nu va ajunge la cele 2000 coroane, pe cari — să zicem — le are de 5—6 ani. Aceasta e o redactare atât de defectuoasă a proiectului, care dacă va deveni lege — poate da ocazii la abuzuri grave și păgubitoare.

Onorată Cameră! După cum am zis, partea primă în general luată ca idee, în întregul ei, am fi dispuși s'o primim. Ba mă duc și mai departe, recunosc și aceea, că acest proiect de lege, după situația actuală a financelor, și dacă nu mulțumește de ajuns dorințele îndreptățite, dar totuși se apropie de ele. Și să fiți convinși, că dacă guvernul în misiunea lui provizorie, s'ar fi ocupat exclusiv de chestia ridicării salarelor învățătorilor, de sigur nu ne-ar fi găsit ca potrivnicii acestui proiect de lege.

Și dacă suntem împotriva acestui proiect de lege, o facem numai fiindcă în celelalte dispoziții vedem asemenea gravamine și manifestări de o importanță politică cu un cerc larg, contra căreia trebuie să ne împotrivim cu energie și fără iritare.

Noi am fi dorit dela acest guvern, care ne-a asigurat de misiunea lui provizorie, am fi așteptat, să discute numai astfel de chestii, cari să nu provoace divergență de păreri între cetățeni, și am fi așteptat, să aducă asemenea legi, cari să îndemne poporul pe toate terenele la concordie și înțelegere. Dar guvernul să nu folosească timpul, pe care noi ca opoziție — aceasta o zic fără să mă laud — l-am lăsat pentru acțiune, să nu-l folosească ca să facă legi jignitoare pentru noi.

On. Cameră! Să nu credeți că noi am avea o pasiune și dispoziție deosebită, ca să împlinim această misiune grea. Nu vă închipuți că ne face mare plăcere să putem stă în luptă față cu D-voastră și să ne espunem la primejdie, să ne acuzați că noi am voi să despoiem de pânea de toate zilele pe învățători, această patură importantă a societății.

Noi n'am voit-o aceasta, și nu cu plăcere am luat asupra noastră această luptă, dar am fost siliți s'o facem aceasta, fiindcă în mai multe părți ale proiectului de lege, a-ți făcut asemenea dispoziții, cari ne atacă în interesul nostru de existență, și mai întâi de toate a-ți stabilit asemenea precedente, pe cari dacă le-am lăsa nediscutate, nu ne-am împlini datoria.

Onorată Cameră! A doua parte se ocupă cu transgresiunile disciplinare ale învățătorilor, cu disciplinarea și cu tutoratele.

Transgresiunile disciplinare sunt stabilite în așa chip, încât deschid terenul cel mai larg, ca unui învățător să fie expus la adevărate șicane. Această șicană va găsi un teren sigur, în expunerea excepțională din punct de vedere doctrinar și de codificație, în care ni-se prezintă acest proiect de lege. Căci înainte de toate stabilește transgresiune disciplinabilă și „faptele contrare statutului.” Legea și stabilește ce sunt acele fapte contrare statutului zicând: „au să se considere de asemenea fapte cu deosebire toate faptele, cari sunt contra constituției statutului ungar, contra caracterului, contra unității naționale și a atârării etc.”

Mai întâi de toate, onorată Cameră, a stabili o transgresiune din punct de vedere de codificație așa că dacă ea există, nu se spune în ce chip trebuie să se manifeste: (e o imposibilitate juridică). Dar

abstragând dela aceasta, acele lucruri, cari sunt stabilite că se pot comite contra lor fapte luate ca transgresiune disciplinară, sunt înșirate așa, încât oricine și le poate explica după plăcere. Nu voesc să discut mai pe larg aceasta chestie, voi avea ocazie pentru aceasta mai târziu, voi analiza numai o expresie și aceasta e următoarea: „îndreptată contra constituției statutului.”

Onorată Cameră! Ce numim noi constituție? Acel mod, care după legi pozitive e dat, ca cetățeanul să-și manifeste sau nu voința în privința vieții de stat. În senzul acesta fiecare țară are constituție, fără conziderație dacă e parlamentar sau nu, dacă e stat absolut, sau în înțeles mai strâns, stat constituțional.

Acum însă fiecare cetățean are dreptul să lupte contra constituției în vigoare, întrucât prima teză fundamentală a drepturilor politice, a libertății cetățenilor, e că fiecare cetățean are dreptul să judece dacă constituția statutului e bună sau nu; are dreptul să se folosească de toate mijloacele politice cu scopul, să schimbe constituția, care după convingerea lui nu e corăspunzătoare. (Adevărat! Așa e! în centru).

Privind chestia din acest punct de vedere, On. Cameră și On. ministru, care a înaintat acest proiect de lege, fără îndoială luptă contra actualei constituții de stat magiar și fiecare învățător, care stă pe punctul de vedere al partidului lui politic, pe baza acestui paragraf, comite o transgresiune disciplinară.

Fără îndoială, Onorată Cameră, în Ungaria constituția actuală a întemeiat uniunea reală pe baza legilor din 1867, iar partidul independist stă pe baza uniunii personale, sau: voiește să schimbe constituția Ungariei.

Eu vă mărturisesc sincer, că mi țin dreptul meu de cetățean și politic, să ni-zuesc într'acolo, ca să schimb constituția acestei țări în așa senz, ca să asigur cetățenilor o dezvoltare politică, perfectă și egală. Aceasta e părerea mea. După părerile celor din 1867, constituția actuală a Ungariei corespunde scopului să îndeplinească misiunile de stat. După părerea partidului independentist, nu corespunde. După părerea dvoastre constituția actuală nu e bună dintr'un punct de vedere, după părerea mea asemenea nu e bună, dar din alt punct de vedere. Și ceace partidul independentist n'a neglijat niciodată să declare că va lupta din toate puterile pentru schimbarea constituției actuale a țării, tocmai așa nici eu nu pot neglijă de a declara, că voi lupta cu toate puterile mele, cu toată ambițiunea mea politică, cu talentele mele, cu tot sufletul meu ca să se schimbe constituția actuală a țării în așa direcție, ca prin ea să se asigure dezvoltare liberă tuturor popoarelor. (Aprobări în centru).

Acestea le-am spus în treacăt, Onor. Cameră, pentru ca să arăt că dispoziția acestui paragraf e așa, că nu numai învățătorii partidului meu, ci și accia ai partidului dlui ministru, ori când pot ajunge în cercetare disciplinară pe baza unei declarații, care nu corespunde cu părerile coaliției.

De aici e „caracterul național”: cine se lupă contra caracterului acestui stat, poate fi disciplinat. Aceasta nu se poate primi nicidecum, căci acesta poate fi izvorul celor mai mari perzecuții. Cui am încrede să judece, cari fapte sunt contra caracterului național?

Dvoastră aici în parlament nutriți o sută de păreri în privința caracterului național.

Pe când dl ministru de instrucție dă expresie convingerii, că în această țară fiecare om, fiecare popor, se poate desvoltă liber în privința culturală și limbistică, tot atunci din întreruperile de azi putem ajunge la convingerea, că dvoastră nu voiți ca fiecare națiune să-și desvolte cultura și

limba. Ce însemnează caracterul național? După dvoastră caracterul național însemnează, că în țară să existe un popor cu o singură limbă. Iar dacă dvoastră veți lua sub cercetare disciplinară pe fiecare învățător și om care luptă și se va lupta contra tendinții ca în țară toți oamenii să vorbească numai o limbă, atunci dvoastră veți putea lua sub cercetare disciplinară pe fiecare învățător naționalist. (Contraziceri).

Ugron Gábor: Nu dorește nimeni numai o limbă, ci numai să se înțeleagă unul cu altul.

Iuliu Maniu: Onorată Cameră! Un alt motiv pentru care nu pot primi acest paragraf și îl găsec defectuos ca redactare — căci nu cuvintelor atribui însămnătate — e următoarea:

Să-mi fie permis să dau dreptate colegului meu, Alexandru Vaida, față de imputarea carea purtă aparența unei informații bine stabilite, că prietinel meu, n'a fost în clar cu ceea ce a vorbit când a luat cuvântul. Anume, prietinel meu Vaida a zis, că în legea aceasta se asigură, ca învățătorii să nu poată agită împotriva confesiunilor, dar nu e stabilit că învățătorii să nu inzulte naționalitatea elevilor.

Aceasta a afirmat-o Vaida și la asta a replicat dl ministru și dnii din jurul lui, susținând, că n'a studiat proiectul de lege pentru că aceasta se află în proiect.

Dați-mi voie, aceasta nu e cuprinsă în proiectul de lege, pentru că acest proiect zice, că formează un delict moral, dacă învățătorul atacă religia elevului, pe când dtn contră insulta față de mine și de prietinel meu Alexandru Vaida, constă în faptul, că este știut, că străduința învățătorului în școală tinde, ca singuraticii clevi la vârsta lor fragedă să fie prevăzători față de colegii lor de școală, deoarece ei știu, că vrăsta aceasta fragedă, e cea mai potrivită pentru a putea crește înstrăinarea, și a aprinde flacăra urei în sufletele lor tinere.

În acest aliniat se poate adauge și aceea, că se consideră de delict moral și cazul, când învățătorul insultă religia și naționalitatea unuia dintre elevii săi.

On. Cameră! În alcătuirea legislativă veche a D-voastră se găsec dispoziții, cari tind pentru nimicirea urei între naționalități. Dar n'ați făcut nimica pentru a pune acest lucru în practică. Și dacă se găsec indicii, contrare pe singuraticile terene ale vieții de stat, la aceasta nu noi suntem de vină, ci Dvoastră, cari niciodată n'ați căutat, ca să ne încălzim în iubirea noastră față de Dvoastră (Zgomot).

Președintele (sună): Liniște dlor!

Iuliu Maniu: Timpul a înaintat foarte mult și așa aveă foarte multe să vă mai spun, sunt deci silit să vă spun foarte pe scurt, aceea ce e absolut necesar să o știți.

Încât privește procedura disciplinară, acest proiect prezintă o mulțime de lacune. Dvoastră când erați în opoziție totdeauna vă plângați, că forța solgăbiraelor și fișpanilor vegetează, că li-s'a dat un cerc și o putere de acțiune, care tinde exclusiv în a roade drepturile poporului și a împiedecă dezvoltarea lui. Și iată, că în acest proiect de lege, tocmai această tendință iese în relief din partea Dvoastră. Pe solgăbirău îl denumiți ca autoritate disciplinară și fișpanului îi deschideți un astfel de teren de activitate — ceea ce e foarte important — că până acum acest lucru n'are precedent.

Eu din principiu sunt împotriva dispozițiilor ce le-ați luat, de a înzestră autoritățile administrative cu puteri prea mari, cari taie în libertatea cetățenilor.

A doua greșală a proiectului de lege este dispoziția relativă la procedura disciplinară — care e de asemenea foarte importantă — și anume, că odată ce procedura disciplinară se va aplica, învățătorul respectiv se poate destitui în unele cazuri, va fi chiar destituit. Aceasta e cea mai

reacționară dispoziție posibilă, care poate fi încadrată într-o lege.

Căci ce înseamnă aceea, ca odată cu începerea instrucției disciplinare, învățătorul să fie suspendat. Aceea, că acela ce e chemat să facă investigația disciplinară, poate să procedeze în bună voie cu *mo* libertatea învățătorului respectiv. Este în deajuns, că unul dintre învățători să nu satisfacă una dintre cerințele Dvoastră politice, cu care-l veți încărca, ca el să-și piardă oficiul.

Încât privește scaunul școlastic, aci observ o dispoziție juridică, care crează un incident cât se poate de trist — și pe acest fapt încă pun mare pond — care de sigur, că e în opoziție cu legile fundamentale ale țării și care ne pune în lumină situația noastră excepțională.

În aliatul respectiv al legii se zice, că în scaunul școlastic poate fi numai acela membru, care știe scrie și ceti ungurește.

Acesta nu e primul caz, că o lege cuprinde o astfel de dispoziție, ca să ne geneze în dezvoltarea noastră.

Cea dintâi lege de felul acesta este aceea, care tratează despre formarea curțiilor cu juri, unde poate fi jurat numai acela, care știe scrie și ceti ungurește. (Aprobări în stânga). Aceasta e cea mai mare nedreptate posibilă.

Și pentru a Vă documenta, că nu numai eu, ci orice om cu judecată și bărbăți mari de stat ai Ungariei susțin, că acest fapt constituie o mare nedreptate, vă voiu ceti o scurtă apreciere referitoare la acest pasagiu din lege a lui Deák Ferencz.

Deák Ferencz a zis, cu ocazia legii naționaliste, următoarele, voi ceti pe scurt și numai ceea ce ne interesează: (cetește). Dacă voesc să introduc în Ungaria situația curții cu jurați, procedura verbală, va fi de o necesitate inexorabilă ca pertractările să se ție nu numai în limba maghiară, ci și în altă limbă.

Prin urmare Deák Ferencz n'a vorbit acest lucru din naivitate, ci din bogatele lui experiențe de om de stat a cerut, că la instituția curții cu jurați, procedura verbală pretinde contractul nemijlocit, iar prima condiție a contractului nemijlocit este desbaterea să se facă în limba, pe care o vorbește respectivul.

Fără îndoială deci, că s'a comis o eroare juridică, când s'a esclus din legea referitoare la dispozițiile curții cu jurați și intervenția acolor ce nu știu ungurește și s'a atacat principiul de drept al omului.

Și acum, când aceea lege s'a adus fără ca partidul nostru național-român să fie reprezentat în Dietă, acum când vin cu un nou proiect de lege, din care se escluse validitatea drepturilor și acolora cari nu știu ungurește, e datorința noastră morală de a ne apăra împotriva tendinței de eliminare dela drepturile, cari le au deopotrivă și acei ce știu cât și acei ce nu știu ungurește. (Aprobări pe băncile naționalităților).

Astfel de dispoziții sunt potrivite, să îndreptățească părerea noastră de decenii, că noi nemaghiarii trăim sub alte regulamente și că suntem rău tratați din partea Dvoastră.

Înzădar căutați a vă apăra prin aceea, că noi dorim o situație privilegiată, căci toată lumea vede, și noi o simțim, că situația privilegiată a Dvoastră și cu aceste privilegii ne strângeți pe noi și procedați cu noi cu totul într'alt mod, căci aceste privilegii vă privesc numai pe Dvoastră, (Adevărat! așa e! pe băncile naționalităților).

Din cauza înaintării timpului, on. Cameră, nu mai pot aduce și alte motive în desbatere, pe cari le-aș fi simțit necesare. Imi încheiu vorbirea cu părerea de rău, de a nu fi putut în deajuns să vă opun toate câte le găsec necesare.

Bisony Ákos: O să ai ocazii la desbateri! (Sgomot).

Președintele: (sună) Liniște dlor!

Iuliu Maniu: Dar și la acest proiect ca și la orice proiect viitor atâta vreme câtă voiu aveă fericirea să fiu membru al acestei camere e de datorina mea să spun, că astfel de legi, cari nu sunt alcătuite prin consimțământul de drept al totalității poporului și nu apasă convingerea de drept a acestei totalități, acestea legi nu au puterea de drept, care trebuie să o cerem dela ele. (Vii aprobări la naționaliști). Cu astfel de legi cu cari intenționați a ne ataca nu ne puteți înlătură după terenul, ce ni-se compete, pentru că și noi susținem ceea ce a zis marele ministru de culte baronul Iosif Eötvös, că pe popoarele cu dragoste de libertate le poți supune dar nu le poți nimici. (Aprobări la naționaliști). Și când văd, că o astfel de lege se opune legilor fundamentale ale țării, mă văd chemat în numele tovarășilor mei proprii, cât și a tovarășilor de principiu, să impun un proiect de rezoluție, prin care să atragem atenția ministrului de culte și instrucție publică asupra neglijării ce să face legilor fundamentale ale țării.

Proiectul de lege nu-l primesc, ci cer primirea următorului proiect de rezoluție: (cetește) Camera cere ministrului de culte și instrucție publică ca în baza articolului XXXVII. din 1868 al. 58 și 80 și XLIV. din 1868 al. 17 să se dea fiecărui elev posibilitatea de a să instrui în limba lui maternă. (Vii aprobări pe băncile naționaliștilor).

O pornire pripită.

Sub acest titlu am reprobat cu toată tăria în numărul 8 al „Unirei“, apelul unor preoți din dieceza Gherlei, publicat în „Lupta“, în care convoacă preoțimea la o consfătuire în chestia congruenței, sfârșind cu amenințarea, de a-și schimba firma, în caz când Ordinariatul n'ar da mână de ajutor la rezolvarea acestei importante chestiuni. Tot în acel număr am dat loc și unei scrisori, provenite dela un preot gherlean care își exprimă indignarea, că în biserica noastră pot să se afe astfel de suflere mici, cari pentru bani să fie gata a-și lăpăda credința.

Credeam că toată afacerea s'a terminat și am părăsit și gândul de a face unele observări colegiale „Luptei“, care se face echoul unor porniri așa de detestabile. Mare ne-a fost însă mirarea, când în nrul dela 8 Martie a aceleiaș foi, întâlnim un echo la apelul preoților gherleani, iscălit în numele mai multor colegi de Ioan Pop, preotul nostru din Jucul-de-jos. Nu ne venia să ne credem ochilor. Cunoșteam încă de pe timpul studiilor pe numitul preot, ca pe un bărbat serios și corect, și când colo iată-l în ceata celor rebeli, purtând flamura roșie a răsvrătirii. Având prilej să convenim cu câțiva preoți învecinați cu Jucul-inferior, spre bucuria noastră auzim declarația, că scrisoarea publicată în „Lupta“ și iscălită de Ioan Pop este apocrifă. Și bucuria ne-a fost și mai mare, când am primit scrisoarea, pe care o publicăm în întregime:

„Onorată Redacțiune! Reputația bună, care mi-am eluptat-o față de Venerata superioritate bisericască, așa se vede genează pe un oarecare negru la suflet, și prin publicarea în foaia „Lupta“ din Budapesta, a unui articol intitulat „Un salut cordial“, cu o maliție vrednică de dânsul voiește a mi-o innegri și micșoră, punându-mă ca pe un

agitator al preoțimei întru ajungerea unor scopuri utopice, nu numai, ci desbrăcându-se de tot simțul uman, cutează a subscrie numele meu ca autor al acelu articol.

„Declar, că eu adevăratul Ioan Pop paroh în Jucul-de-jos, nu sunt autorul acelu articol, nici nu l'am publicat eu, ci un altul, care dezvoltându-și ideile scâlciate, cu multă nerușinare voiește a-se ascunde la umbra mea, cu intențiunea de a-mi strică bunul meu nume.

„Declar mai departe, că eu nu sunt preot, din interes material, cum apare a fi acela care ar conchiemă congres în vre-un centru, d. e. la Dej, și dacă nu s'ar satisface postulatelor dânsului, „și-ar schimba firma“.

„În fine declar, că eu am rugat Redacțiunea „Luptei“ din Budapesta, să-mi pună la dispoziție, pe lângă obligamentul de reînapiare, originalul articolului, pe care primindu-l, imi voiu luă îndrăzneala a-l susține Veneratei superiorități bisericăști, și dacă se va constata că acel articol e concipiat și scris de mine, singur mă denunț aceleiași, ca un nevrednic de a mai purta oficiul preoțesc.

„Respingând dela mine cu indignare atât conceptul, cât și publicarea acelu articol, rog Onorata Redacțiune a „Unirei“ să binevoiască a publica acest răspuns al meu întru spălarea onoarei mele înaintea superiorilor și a confratilor preoți, ca acel mască cu atâta lipsă de caracter, voiește a mi-o murdări, și scârbit de fapta-i utrebnică ti zic: „Nolli me tangere“. — Jucul-de-jos, la 13 Martie 1907. Ioan Pop, paroh gr.-cat.

Din scrisoarea altui preot arhidiecezan extragem următoarele șire:

„Nu am fericirea de a ceti „Lupta“, deci nu am avut știre de apelul unor confrăți din dieceza Gherlei, când am cetit însă despre cuprinsul ei am rămas uimit, pentru că părerea mea este că și presupunerea, că am fi capabili de așa ceva, ar trebui să ne supere. Deoarece aici nu e în joc numai caracterul nostru apostolic, reputațiunea noastră preoțască, ci chiar și caracterul nostru individual. În fața acestui apel ni-se pune întrebarea, ce fel de oameni suntem? de omenie ori înșelători? Omenia pretinde că de-am luat sarcina oficiului preoțesc fără convingere, să o depunem și să ne căutăm altă carieră; de am luat-o din convingere, atunci să fim mai gata a muri sub firma sub care am depus jurământul, nu de gregari, ci de capitani. Un om onest nu face schimbare de firmă, fără numai din convingere.

„Deci un om, care funcționează ca preot gr.-cat, și arată înclinarea sa de schimbarea firmei, nu-și dă decât testimoniul lipsei de orice caracter individual.

„Mi-ar plăcea să văd pe acel preot, care s'ar pune în fața poporenilor săi. — și le-ar zice: „Iubiți credincioși! Până azi eu am fost înșelător. V'am învățat că religia catolică e cea adevărată, pentru că acolo am crezut, că voiu dobândi salar mai bun, dar acum, Vă spun adevărul, nu aceea e cea adevărată, ci cea neunită, pentru că acolo au preoții salare mai bune. — Deci lăsați religia — gr.-cat. — și haidați cu mine la neunire — în legea cea adevărată — unde preoții capătă congruă!“ De sigur, că întreg poporul ar zice: „schimbăți tu legea după plată — eu nu am lege de vânzare!“

Cu aceasta ținem afacerea de încheiată în ce privește schimbarea firmei și deodată credem de oportun a-i recomanda cinstitei direcțiuni dela „Lupta“, să fie mai cu băgare de seamă la ceia ce publică, că i-se pot întâmpla buclucuri și mai compromițătoare ca acestea cu care ne ocupăm. Și să mai fie încredințată, că ortodoxia nu e așa de cu farmec, încât preoții de cinste ai bisericii unite să-și iele credincioșii și să treacă în tabăra contrară.

Partea a doua a apelului ce privește puțină îngrijire, ce se arată față de preoțime, rămâne încă deschisă, deși, după informațiile primite dela o persoană sus pusă în ierarhia diecezană, nici acuzele acestea nu-s așa de adevărate cum se prezintă. Pentru că deși Episcopul, de care știe toată dieceza că e suferind, nu poate să meargă în mijlocul credincioșilor săi, nu întrelasă nici o ocazie să-și trimită sfinții săi, cari să interesează de mersul afacerilor și lucră din toate puterile pentru prosperarea diecezei.

Dar asta o spunem numai în parantesă, am declarat chestiunea de deschisă și dăm cuvântul celor chemați să se pronunțe în meritul chestiunii.

De data aceasta și facem loc unei scrisori, care „cuprinde foarte mult adevăr, deși poate nu pe placul tuturor;“ o publicăm însă, pentru că ne vine dela un bărbat, care totdeauna ne-a fost prietin sincer și ajutor destoinic și priceput.

În Nr. 8 al „Unirii“ a apărut un articol subsemnat „Un frate mai mic“ care să zice că ar fi un distins cleric al diecezei Gherlane — deși după felul gândirii eu îl socot de altceva dar totuș aparținător clerului*). N'am nimic de excepționat întru cât condamnă faptele vrednice de condamnat și acceptez întru toate și interpretarea Apelului preoților gr.-cat. Gherlani din „Lupta.“ Mă alătur și la comentările ce On. Red. a Unirii le face la începutul articolului: „O pornire pripită.“ căci în adevăr e de trei ori trist a considera credința de o marfă bună de vândut celui ce ți-o plătește mai bine. O adevărată degenerare!

„Profit însă de declarațiunea On. Redacții, „noi am dorit totdeauna să fim o tribună deschisă, de unde preoțimea noastră să-și poată spune năcazurile sale.“ Și fiindcă nici On. Redacțiune nici „fratele mai mic“ nu s'au ocupat mai deaproape de cauzele, cari produc mișcarea clerului din dieceza Gherlei — voiesc a mă ocupa eu „fără a dori însă schimbarea firmei.“ E lucru și natural și logic că cauzele produc efectele. Efectul se cunoaște: „mișcare pentru o stare materială mai bună“ deoparte — și aceasta mișcare „fără consenzul Arhiereni diecezan“ de alta parte. Aceste două efecte presupun două cauze: „o stare materială nesuferibilă“ — și o neîncredere sau să zicem: „un raport încordat între cler și Arhieriu;“ despre aceste voi grăi liber de tot, ținând să nu năcătuiesc.

I. Starea materială a clerului în adevăr e slabă și nesuferibilă după împrejurările timpului de azi. Știm cu toții și trebuie să știe și Arhieriu nostru, că noi azi n'avem nici dotațiunea care au avut-o înaintașii noștri, căci în câte locuri strolele și alte competențe s'au stricat chiar și cu învoirea și știrea, în unele cazuri chiar la

porunca Arhiereni, numai ca să nu se „schimbe firma“ și propter bonum pacis. — Știm noi și trebuie să se știe și sus, că pe lângă că avem mai puțin venit ca antecesorii cu 20—50 ani, azi valoarea banului a scăzut și la un servitor care îl avem pe lângă casă îi plătim de 2—3 ori atâta cât înainte și numai cu 10—20 ani. Și e tristă și grea cu deosebire starea preoților, cari sunt lăsați pe veri în parohie slabă unde au fost dispuși după ordinare și de care nici cum nu se pot scăpa — pe cale cinstită legală nu pot înainta. La acest punct am să spun cu multă mahnire sufletească cum e moda în Gherla a se conferi parohiile mai bune:

a) Nu amintesc de puținele parohii bune, cari se conferesc consăngenilor, afiniilor etc., căci aceasta dispoziție ca prea naturală firei omenești, se poate accepta între anumite margini.

b) Între mulții preoți harnici, lăsat-au Dumnezeu să fie și unii slabi de inger, pripiti, răi la vorbe și fapte. Față de acestia după o păstorire scurtă să și arată nemulțămirea poporenilor, cari merg la un fișcă-rășel de sate, li dau în condeiu lucrurile marite, mai adange și Dsa câteva și iată din un tânțar un armăsar, să varsă un strănic ponoslu la Ordinariat. Ce-i sfârșitul? Pe respectivul frate preot neavând vină strict canonică îl dispun la o parohie în cele mai multe cazuri mai bună ca cea avută. Aci deci el e cu dobândă fără vrednicie pe conta altor frați mai vrednici ca el. Vorbind odată între frați de cazuri de acestea — deși din glumă, foarte nimerit îmi zice un confrate: Cel mai sigur espedient de înaintat la noi este, să faci intenționat o galăjie. Dar încă și aceste cazuri sporadice treacă-meargă!

c) Parohiile mai bune — cu foarte puține excepțiuni, fără a fi curențate ca să poată reflecta la ele cei vrednici, unele trec dela tată la fiu ori nepot, altele dela socru la ginere. Numai acolo și numai acelea rămân a se conferi prin curențare, cari nu trebuiesc succesorilor quasi de jure.

d) Aci vom aminti un alt caz, care e mai nesuferibil mai indignător. Vine o parohie mai bună la concurs. Competează zicem 10 preoți, model de conști și ca atari nu bat ușile nimărui, ei știu că pe ușe trebuie să intre în staulul oior, nu sar pe airea ca să fie furi și tâlhari. Mai competează un al 11-lea. Dar acum? Isi angajează o ceată întregă de oameni și încă domni mari cu influență la Gherla, cari li cer pe frăția sa. Și ca să fie și mai sigur de izbândă mai pune orice rușine — dacă o are? Ia o parte, mai intră în târgueli cu însuș poporul, care și el li mai cere pe „distinsul“ confrate și altui nu-i trebuie, așa scriu la Gherla. În urmarea acestora cucernicia sa e eroul zilei, au ajuns în parohia cea bună.

Ce urmează de aici? O demoralizare începută de jos, care demoralizează sus, constituția ierarhică a bisericii noastre. A cui este vina? Răspundă-și fiecare după a sa chibznință, eu stăruiesc numai a constata, că aceste sunt adevăruri crude, cari în mare parte contribuiesc la mișcare, căci cășunătoare de stări materiale nesuferibile sunt pentru mulțimea preoților cari nu cad în nici unul dintre cele patru cazuri înșirate, — și mai crează și: Raportul încordat între cler și arhieriu.

II Raportul dintre cler și Arhieriu în dieceza Gherlei este încordat. Această încordare nezmintit presupune: o neîncredere reciprocă între cler și Arhieriu. Întru cât e temeinică neîncrederea, n'o pot discuta. Totul ce știn cu siguranță este: ținuta aristocratică a Excelenței Sale față de clerul rural. Asta ne doare, ne ustură sufletul, și pe mulți preoți fi ai Săi, și-i înstrăinează mai mult, decât li îndatorește la iubire sinceră. Și acest raport încordat, creadă toată lumea, azi nu mai inspiră auctoritate; prin ignorare și sufletele blânde să simțesc vătămate, și dacă sufer totuși vătămare, o sufer pentru o altă auctoritate mai înaltă, pentru auctoritatea legii lui Dumnezeu!

Ce concluzie o să tragem din aceste fraților? Să ne schimbăm firma? Schimbă-și firma lor proprie cei săraci cu spiritul, iar cei serioși și cu bună credință să cercăm căile, pe cari ne-am putea pune cu Arhieriu nostru în un raport bun și plăcut lui Dumnezeu! În părțile mai depărtate poporul nostru credincios nici ideie n'are despre Episcop. În dieceza Gherlei legion este numărul afacerilor cari ar trebui rezolvate, și puse în orândnială bună. Școlile ne sunt amenințate, cauza autonomiei și congruei e o cauză, care nu în Dej, ci în Gherla în Sinod diecezan ar trebui discutată, afacerile fondurilor de penziune, și câte altele stau baltă, și în raporturi încordate între noi și Arhieriu nu se pot discuta. Propun deci să cercăm: nu e aplicat Arhieriu nostru a ne uni la sinodul său în un Sinod diecezan? Și aceasta s'o probăm pe cale legală, toți ca unul și unul ca toți. Să accentuăm atunei că nici o justificare nu acceptăm, nu slăbiciune, nu morb, nu bătrânețe. Pe cum un păstor sufletește de 75 ani are să servească poporul său, bătrân, slab, greoi cum e, și încă în afaceri, cari cer puteri fizice, alergări prin noroiu ce trece peste turecii cizmelor, — așa un Arhieriu bun are să steie la dispoziția clerului Său!

Asta după stările de lucruri de azi e o pretenziune justă. Și dacă nu vom fi ascultați? O să ne schimbăm firma? Niciodată! Din contră. Va rog fraților, porniți pe tribuna „Unirii“ un alt „Apel“, pe care cei ce nu-l vor subscrie nu cunosc nici împrejurările nici trebuințele noastre generale.

— Alt frate mic. —

NOUȚĂȚI.

Răscoala din România. Răscoala țărănească din Moldova nu s'a putut sufoca, dimpotrivă se pare că răscoala se întinde tot mai mult. Mișcarea aceasta agrară a țărănilor nu are însă caracterul sângeros cum o prezintă ziarele evreiești. În cursul celor zece zile decând s'a pornit răscoala, țărăni răsculați n'au omorât un singur om. Ei nu cer decât respectarea legilor. Devastările cartierelor sărace evreiești din Botoșani au fost făcute de lipoveni și drojdia mahalalei. Sătenii au devastat numai casele arendașilor evrei. În spitalul comunal zac opt morți și nouă răniți, victimele turburării.

Dela societatea meseriașilor. Duminecă în 24 Martie va avea în Casina română a treia conferință pentru meseriași. Va vorbi Dl Dr. Ioan Bălan. Începutul la 5^{1/2} d. a. Întrarea 10 fileri.

Congregația comitatului Alba-inferioară e convocată pe 27 Martie n. Programul de peste 100 puncte are câteva puncte, cari reclamă prezența tuturor membrilor români.

*) Suposiție foarte greșită. Red. Unirii.

Partea literară.

Impresii dela Expoziția națională din București.

— Scrisoare către o prietină. —
(Continuare).

Am văzut mănăstirea dela Argeș, și multe relievi prețioase de pe timpul Romanilor. Și încă multe așa mai fi văzut dacă așa fi putut opri timpul în șborul lui; ca să nu treacă cu atâta repeziune.

Ceea ce am văzut mi-s'a întipărit și mi-a rămas, destul de viu în memorie; dară ce folos dacă-mi lipsește penelul ca să le zugrăvesc?!

Erau niște tablouri de ale pictorului Aman; atât de vii de-ți părea că dacă le-ai agrăi pe unele persoane ar fi în stare să-ți răspundă. Unul reprezintă pe Ștefan cel mare; „cântând locul mănăstirii Putna!“ Și unul „estradarea lui Mihai eroul“, iară altul: „Mihai Viteazul intrupând odinioară visul României.“ Apoi am văzut iarăș un tablou de pictorul Grigorescu, care reprezintă: „Tăierea capului lui Ioan Botezătorul“, eră așa de bine executat încât ți-se părea că te afli în fața realității!

Am mai văzut iarăș tabloul unei călugărițe rugându-se. Eră atâta pietate și, atâta evlavie în rugăciunea ei, încât să nu fi fost niciodată creștin, trebuia să devii privindu-o!

Apoi iarăș am rămas țintuită locului înaintea unui tablou; care reprezintă pe un bătrân, ce se apropia de sfârșitul veacului zilelor trăite. Ședea pe un fotoliu lângă o foaie cetită. Ți părea că a răscolit în cenușa trecutului său. În amintirea lui limpede și puternică, părea că se desfășură panorama lungă a vieții sale pline de năcazuri și străduințe, el a răscolit în cartea trecutului său! Să nu mă întreb ce-am simțit în momentele acele stând în fața lui!

Am mai văzut iarăș o statuă de o frumseță uimitoare; reprezintă pe „Regina României îngrigind de bolnavi!“ Stă aplecată în genuchi, și cu mâna stângă ținea capul rănitului, iară cu dreapta-i ducea paharul la gură.

M-am închinat, privind statua bunătații și milei omenești! Apoi iarăș într'un unghiu mai adâncit mi-a răpit privirea o statuă. Merg mai aproape: „eră statua cugetării!“ Nici când o daltă n'a putut produce un cap de operă mai frumos!

Numele sculptorului mi-a rămas necunoscut.

Cu o nespasă durere sufletească am coborât treptele pe la palatul artelor; știind că n'am să mă mai reintorc în acest loc atât de desfătător pentru sufletul meu. Aici la vre-o câțiva pași m-am oprit înainte la trei cruci mari de piatră; care întregi erau acoperite de inscripții cu litere cirile. Și deși nu sum tocmai acasă în cetitul acelor litere, totuș așa fi stat bucuros să cetesc inscripția, dacă însoțitorilor mei nu le-aș fi pus de atâtea ori paciința la probă cu admirațiile mele. Atâta mi-s'a spus, că sunt aduse din Iași. Se vede că multe veacuri au trecut preste ele, căci vremile îmbătrânite și-au tras brasdele peste fața lor.

Simbolul credinței e crucea, și caracteristica romanului e credința, și asta i-a

înălțat mult în ochii sufletului meu pe frații noștri de dincolo, căci ori și în ce parte ți întorceai privirea, găseai un altar sau o cruce care te face să-ți aduci aminte de Dumnezeu!

Dupăce m-am depărtat de cruci, între statua lui Vasilie Alexandri, și alui Constantin Golesecu, care se aflau de ambe părțile intrării la palatul artelor m-am mai oprit odată și am privit lung, lung timp; ca și când ți aștești privirea după o persoană iubită ce o vezi ducându-să și dispărând în zarea depărtărilor. Am privit întipărindu-mi în memorie și inimă frumuseța esteriorului său.

Apoi ne-am dus în așa numita „Cula boerească“, unde iarăș am văzut atâtea splendori antice, și valoroase prin vechimea lor. Am văzut odăjdii bisericești și evanghelii cu trecut de mai multe sute de ani. Am văzut o familie boerească, a căror tipuri erau din ceară, însă foarte bine executate. Și încă multe, multe altele am mai văzut, dară le trec cu vederea fără a-ți mai aminti de ele, căci voesc să ajung la punctul cel mai culminant din Cula boerească. Coboram treptele mai admirând vechimea unor icoane bisericești ce erau în fața noastră, și-mi părea că aici am isprăvit; când la vre-o câțiva pași ochii mei zăresc o perdea, mă apropiu de ea și cam cu sfială o dau puțin în o parte.

Mi s'a deschis vederii un coridor mai mult întunecos, pășesc vre-o câțiva pași, și mă aflu în fața unei perdele ce părea că acopere o lumină îndepărtată. Am stat puțin locului și m'am cugetat, oare nu mă aflu eu în fața perdelei lui Parrhasius, a renumitului pictor din mitologia grecilor. Și ca să mă conving, am pus mâna pe perdea, și ea s'a mișcat, atunci mi s'a deschis ochilor o viziune sublimă cerească, și nimită de frumseța vederii am strigat însoțitorului meu: „Vino Romeo de vezi raiul!“... Ochii noștri se delectau în frumseța unei grădini supra pământeste, a cărei arbori și plante erau iluminate de o lumină ce strălucea pe frunzele lor, imprumutându-le un nimb ceresc. Pe iarba dela rădăcina arborilor străluceau picurii de roaună ca mărgăritarele. Fermecată de atâtea frumseță poetică, am stat mult admirându-o.

De aici ți voi conduce gândirea oprindu-ți-o la mica căsuță din Poradim; unde regele Carol a locuit în timpul războiului din anii 1877—78. Dar nu mi-a fost dat să intru, căci eră încuiată.

Cu părere de rău m'am depărtat de lângă acea căsuță, care povestea prin ființa ei întreagă povestea unui neam ridicat din pulberea desconziderării și încununat cu cununa biruitorilor... Regele Carol a preferit a-se coborî în locașul mizeriei, pentru a arăta omenimei, că lumina sufletelor mari nu se stânge nici acolo. Dovadă sunt faptele și învingerile glorioase, raportate în restimpul petrecerii între cei patru pereți, unde criștețul intră fără a-și mai cere permisiune!...

Eu țin foarte mult la obiectele și lucrurile de cari mă leagă vre-o amintire. Vezi eu căsuța aceea n'ași lăsa-o să se dărâme, ci ia-și face un adăpost în vre-un unghiu a palatului Regal.

Oare despre ce să-ți mai vorbesc, căci pe mine toate m'au pus în uimire?

Să vezi pavilionul monopolurilor, a cărui interior e de toată frumseța; ori pavilionul agriculturii, unde vezi un tablou lucrat din mosaicul diferitelor cereale, a tot produsului pământesc... În despărțământ al săpunăriei, unde ți părea că pereții sunt din marmură de diferite colori, dacă priviai mai de aproape, vedeai că pereții și tot ornamentul din acel despărțământ era din săpun și lumină, și eră atât de frumos, încât nu ți-ai mai fi luat ochii de pe el. La vre-o câțiva pași mi-a înălțat privirea alt ornament artistic, compus din cuie de sârmă, dela micimea unei mărgele până la cuiul cel mai mare, din cari erau formate diferite figuri și stele, cu frumseți deosebite. Cu un cuvânt la tot pașul găseai ceva de admirat. Iar dacă te coboriai în diferitele pavilioane cu industrie casnică a românilor de pretutindenea, vedeai lucruri ce te uimeau. Este atâta armonie în alegerea colorilor, și atâta artă, încât te pun în uimire. Apoi mi-a plăcut foarte mult o familie țărănească din Basarabia, doi bărbați și două femei. Toți erau foarte bine și naturali, cu deosebire un bărbat era atât de natural, încât credeai că e viu. Ba chiar și gândurile păreai a-le ceti din expresiunea feței lui. — Apoi iarăș am mai văzut o muiere, a cărei expresiuni de durere erau atât de viu întipărite pe fața ei, încât te făcea să-i simțești chinurile în cari s'a stins!... Dar nu-ți voi mai pune paciința la probă, vorbindu-ți de atâtea lucruri artistice, fără să-ți pot face barem o imagine a ființei lor. Ți voi mai spune încă ce mult mi-a plăcut „Povestea neamului“ din Arenele Romane, unde am văzut căpeteniile neamului dela Traian până la Cuza. A fost ceva înălțător văzându-i pe toți venind cu oștile lor, cari se deosebiau mult în ținută și îmbrăcăminte. La sfârșitul povestii mi-se părea că văd plutind pe valuri cununa de oțel!...

(Va urma).

Bibliografie.

A apărut:

„Mângălerea creștinului“, Carte de rugăciuni, compusă de Ioan Genț, protopop în Oradea-mare.

Pare-mi-se e un an, de când a apărut cartea de rugăciuni cu titlul din fruntea acestor șire. A scrie o carte de rugăciuni, vor crede mulți, că nu e, ce știu eu, ce lucru de grozăvenie. Ai numai să compilezi și de ici și de colo câte „ceva“, și — gata „cartea de rugăciuni“ (?!). A scrie însă una bună e lucru pe cât de greu, pe atât și vrednic de toată lauda. Și cartea dlui Genț e scrisă bine. Este aceasta o adevărată visterie de comori sufletești. Cu cât o răsfoești mai adese, cu atât mai mult reies și calitățile ei bune. Rugăciunile, ce-i drept, ici colo sunt cam lungi, ales celea dela sf. Liturgie cu greu cred să le poată recita sub durata unei cântări un credincios mai neexperit în ale cetitului, în schimb sunt însă — de toată frumseța. Autorul a purces foarte cuminte, când a abzis de-a compune o droaie de rugăciuni cari de cari mai fără preț — cum a făcut-o aceasta alți autori, — ci să folosește de rugăciunile vecinic trainice, neîntrecute în frumseță și în fond, cari le avem depuse în prisosință în diferitele cărți rituale ale bisericii noastre. Merită laudă și idea norocoasă, că premerge

fiecare capitol mai însemnat al cărții sale cu instrucții potrivite. Așa — descrie în termeni măduși esența Sfântului Botez, și la locul lor — a celorlalte Taine. — dă înviațiuni necesare despre rugăciune, moarte, purgător, — are meditațiuni prețioase dela Francisc de Sales, Toma a Kempis, — iar în partea despre Mărturisire, pe lângă porunci însiră toate viziile, virtuțile și faptele milei de ambele soluri. — Astfel această carte de rugăciuni devine și un fel de „îndreptar practic” cu privire la cele necesari de știut. Am să observ aici că înviațiunile despre rugăciune (pag. 33.) trebuiau puse în fruntea cărții, iar rugăciunile dela sfânta Liturgie (pag. 46.) împreunate cu textul s. Liturgii (pag. 273.) prin ce s'ar fi câștigat o reprivire mai clară a sfintei Jertfe necrutate. Ceea ce este însă meritul de frunte al cărții dlui Genț e, că dă pune deosebit pond și pe cultul Maicii Domnului. Așa — comunică „Acatistul Preacuratei Vergure”, „Canonul”, admirabil de frumos și înduioșor numit „Facerea lui Iosif” și „Paradisul”. În adevăr Maica Domnului merită să fie lăudată alături de Fiul ei dumnezeiesc. Și biserica orientală catolică nici nu are vre-un ceremonial, de unde să lipescă preamărirea Vergurei nepătate. Și dacă cu toate acestea poporul nost e mult înapoia celui romano-catolic în privința cultului marian — vina sunt și autorii cărților de până aci, cari au negles aproape total scoaterea în relief a meritelor nespuse de mari și multe a Maicii Domnului... Urmează după acestea o serie de rugăciuni bine concipiate pentru Biserică, Capul acesteia văzut, episcopi, preoți, — și pentru toate ocaziunile, cari obvin în viață, — cari rugăciuni la alți autori de jaba le-am căutat. — apoi tipicul dela Utrenie, Vecernie — pagubă, că nu s'a îmbrățișat materialul pentru toate opt tonurile, — troparele învierii și a sărbătorilor, psalmii aleși cu pripelele, Căntăciunile, și cântări dela morți... Limbajul e cursiv, mijlociu, nici vulgar nici prea sfortat, numai bun, să fie priceput de cărturarii din toate păturile societății. Tiparul bun, scutit de erori, hârtia fină, legătura durabilă, și — prețul nici decât înalt, ales de când s'a scârșit...

Iată pe scurt recenziunea „Mângâierii creștinului”.

Cu cea mai bună conștiință o recomand deci cartea de rugăciuni a dlui Genț tuturor fraților preoți și mireni, cari doresc să deie în mâinile familiei, credincioșilor, preștinilor și cunoscuților lor o carte lecțiuni spirituale aievea bună, tuturor indigintelor și așteptărilor satisfăcătoare. — Într'alte este a se adresa autorului, în Oradea-mare.

G. H.

„Păstorul Sufletesc”, periodic de predici. Anul II. Nr. 3. cu următorul cuprins: Partea I.: Dumineca fiului rățăcit, de I. Marga, preot. — Dumineca lăsatului de carne, de Grațian Flonta, preot. — Dumineca lăsatului de brânză, de George Maior, preot. — Dumineca I. în Post, de Ioan Budișan, preot. — Dumineca II. în Post, de Alimpu Coste, preot. — Cuvântare la înmormântarea unui preot, de A. Fodor, preot. — A celui întru sfinți părintelui nostru Anastazie Sinaitul (urmare). — Preotul legii nouă, trad. de Arton M. Popa, protopop (urmare). — Partea II.: Celebrarea sfintei Liturgii, de Sever I. Frățilă, preot. — Oratoria sacră (urmare), de Arton M. Popa, protopop. — Corespondență. — Cronica. — Bibliografie. — Concurs. — Aviz. — Partea III.: Publicațiuni.

„Luceafărul”, Nrl 4—5, cu următorul sumar: Dr. I. Lupaș, Din istoria școalelor noastre. — Z. Bârsan, O noapte de demult, (poezie). — Nic. A. Berindei, Întâlnire. — G., Noapte, (poezie după Carducci). — Z.

Bârsan, Carlo Goldoni. Al doilea centenar dela nașterea sa. — G. T., Din popor: Cântecul Salomei. — Emil Isac, Pastel de iarnă. — Maria Cunțan, Povestea Dorului, (poezie). — * * * Un centenar american. — O. Goga, Ion crișmarul, (poezie). — I. Borcia, Ifigenia în Taurida, de Goethe. Act. III. Scena I. — G. Bogdan-Duică, Scrisori din București (VIII): Convorbiri literare: Colaboratorii noi. — M. S. Râmnicănean, Polemice, (Răspuns dlui G. Ibrăileanu). — Liliac, Cântec, (poezie) — * * * Giosuè Carducci. — Cronica: Încercări Grădina de copii. Sculptorul Brâncuș. Ardeleanofobia. Rătăcirii. Premiul Luceafărului. Știri. — Posta Redacției și Administrației. — Ilustrațiuni: C. Brâncuș; 2 Studii. Copilul. Carlo Goldoni. H. W. Longfellow. G. Carducci. C. Brâncuș.

„Revista Noastră”, nrul 5, cu următorul cuprins: Ion Gorun, Revistele altora. — G. Ranetti, Vis de primăvară. — Const. Hodoș, După naufragiu, (nuvelă). — I. U. Soricu, Miserere, (poezie). — M. Stroescu, Pe malul Ialomiței, (amintiri). — Radu D. Rosetti, Profanare, (poezie). — F. Cristescu, Eftimie, (nuvelă). — G. Topârceanu, Cătră chipul din oglindă, (poezie). — V. Leonescu, Șarpele casei, (comedie de moravuri). — C. Răuleț, Celei care pleacă, (poezie). — L. Tempea, Cronica muzicală: Mascagni în București. — N. H., Notițe bibliografice. — Ilustrații: A. Baltazar, „Bunica” și „...Până la Madam Popescu.

Posta Administrației.

Am primit și cutăm abonamentul dela:

Dateș pe 1902. Vă rugăm a ne trimite și de pe anii 1903—1906. Salva pe 1897. Binevoii a ne trimite și de pe anii 1898—1906. Șomștelec pe 1903. Binevoii a achită și anii următori 1904—1906. Majer pe 1898 sem. 1.—1906 G. B. Orăștie pe 15/VIII—15/XI 1904. Vă rugăm și pentru restul de pe 15/XI 1904—1906. Borgó-Tiba pe 1907. Tritul-de-jos pe 1905. Buciumșasa pe 1907. Bala pe 1898. Așteptăm și restul. Cehatul-român pe 1907. Ragla pe 1903 și 1904. Lopodea-română pe 1905 și 1906. Mocșar pe 1897 până în 1/XII. Vă rugăm și pentru restul anilor următori, căci restanța e mare și lipsele noastre încă sunt arzătoare! Casonul-mare pe 1907. Hădărău pe 1906. Boșiaș pe 1902 și 1903. Mai sunt în restanță deci anii 1904—1907. De promisiune ținem cont și mulțumim. Foaia nu a fost sistată; și numerii lipsitori de aici au mers regulat. Trebuie căutați la postă sau la notariatul de acolo; și de nu se vor afla, îi vom trimite din nou. Casina, Cluj pe 1906 sem. 2. Mischiu pe 1905. În 1906 nu s'a trimis nimic până în 27/X 1905, care plătire s'a inferit în depurarea anului 1904. În anul 1902 de asemenea nu s'a plătit nimic, și din astă cauză, plățirea din 4/IV 1903 s'a indus la anul 1902; iară cea din 4/I 1904 s'a indus la depurarea anului 1903. Deci cea de acum se so-

cotește la anul 1905, și în restanță mai rămâne anul 1906. Cerești recipiseli și Vă veți convinge. Ciumșrud pe 1902 sem. 2. Târ pe 1903, 1904 și 1905. Ercea pe 1905. Balșa pe 1905 și 1906.

Proprietar-editor: Aurel C. Domșa.

p. redacție respnz.: Augustin Gruția.

! Pentru economi!

Prav pentru îngrășarea vitelor cornute, porcilor și a cailor. Vacile dau prin întrebuițarea pravului acestuia lapte mai mult și mai bun. De mare însemnătate este pentru ori care econom a întrebuiță acest prav de îngrășare, căci prin acesta să urcă valoarea — adevă prețul vitelor, porcilor și a cailor. — Prețul este 60 fileri.

Moartea cloșanilor și a șoarecilor. Un prav sigur pentru stărpirea acestora. — Prețul 60 fileri.

Prav pentru ouatul găinilor. Prin întrebuițarea pravului acestuia, găinile ouă mai mult ca de comun — chiar și în timp de iarnă — pe când altcum nu ne ouă — sau foarte puțin. — Prețul 30 fileri.

Unsoare galbină pentru păduchi la vite. Știut este că vitele și porcii toamna și iarna întreagă, până la deplina dezvoltare a primăverii, suferă mai mult de mănăcărimea păduchilor, prin care mănăcărime sunt reținuți porcii și vitele în îngrășarea și dezvoltarea lor — ba chiar slăbindu-i, astfel încât în loc de a li-se ridica prețul, chiar pierd din valoare. De aceea fiecare econom să întrebuițeze această unsoare — căreia îi e prețul 20 și 40 fileri.

Extracte pentru prepararea rumului și a diferitelor liqueruri. Cine vooeste a-și prepară rum și liqueruri foarte bune și ieftine, să întrebuițeze aceste extracte. Prețul pentru prepararea unei litre 40 fil., tot atâta și pentru rachiu de prune, drojdii, slibovitz, bucate, și altele.

Thea foarte ieftină și bună, 1 pachet 20 fileri, iar 1 kilogram 6 și 8 cor.

Syrup de zmeură. Curat numai din suc de zmeură de pe munte, preparat cu zahar rafinat. 1 klgr. 1 cor. 20 fil.

Contra bătăturilor — ochi de găină la picioare — mijloc excelent și sigur. — Prețul 70 fileri.

Contra mânilor și a picioarelor înghetate. Prețul 70 fileri.

CORNEL DEMETER, apotecar

8) 4-5 Szászváros, Piața școalei 41.

FISCHER & COMP. NAGYENYED Ungaria.

Cei mai frumoși pomi roditori.

Cei mai buni altoi de vițe.

80,000 arbori fructiferi.
1 milion plante pentru gard viu.
1 milion sujețe (pădurești).
Arbori de promenade, tufișe decorative
roze, poame cu boabe etc.

2 1/2 milion altoi de vițe
Vițe europene și americane
cu și loră rădăcină.
Cataloge și instrucțiuni de
cultivare gratis.

ȘCOALELE de POMI și VIȚE de VHE IMPREUNATE FISCHER & COMP. și M. AMBROSI.

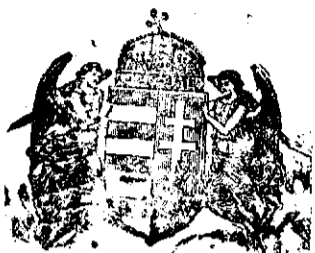
La expozițiunea milenară din Budapesta dela 1896
premiat cu medalia cea mare.

Turnătoră de clopote și fabrică de scaune de fer pentru
clopote a lui

ANTONIU NOVOTNY

în Timișoara-Fabric

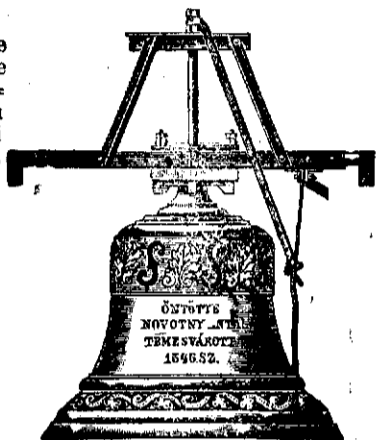
(8) 40 52

se recomandă spre pregătirea clopotelor nouă, pe cum la turnarea de nou a clopotelor stricate, mai departe spre facerea de clopote întregi armonioasă, pe lângă garanție pe mai mulți ani, provăzute cu ajustări de fer bătut, construite spre ale întoarceră cu ușurință în ori ce parte, îndată ce clopotele sunt bătute de o latură prin aceea ce sunt mântuite de crepare. — Cu deosebire recomand

→ clopotele găurite ←

de mine inventate și mai de multe ori premiate, cari sunt provăzute în partea superioară — ca violina — cu găuri după figura S și pentru aceea au un ton mai intensiv, mai limpede, mai plăcut și cu vibrarea mai voluminoasă, decât cele de sistem vechiu, așa, că un clopot patent de 327 kg. este egal în tonul unui clopot de 461 kg. făcut după sistemul vechiu. Mai departe se recomandă spre facerea scaunelor de fer bătut, de sine stătătoare, — spre preadjustarea clopotelor vechi cu ajustare de fer bătut — ca și spre turnarea de toate de metal.

Prețcuranturi ilustrate se trimit la cerere gratuit și franco

Institut indigen. Banca de asigurare

„Transilvania“

din Sibiu

(7) 40 - 52

Intemeiată la anul 1868

în Sibiu, strada Cisnădiei nrul 5 (edificiile proprii), asigură în cele mai avantajoase condiții:

contra pericolului de incendiu și exploziune. edificii de ori-ce fel, mobile, mărfuri, vite, nutrețuri și alte produse economice etc.

asupra vieții omului

în toate combinațiile, capitale pentru cazul morții și cu termen fix. asigurări de copii, de zestre, rente pe viața întreagă etc. etc.

Asigurări populare fără cercetare medicală

Asigurări pe spese de înmormântare cu solvierea imediată a capitalului.

Valori asigurate contra incendiului: 90,981.088 coroane.

capitale asigurate asupra vieții: 9.125.898 coroane.

Dela întemeiere institutului a solvit: pentru despăgubiri de incendii 4,077,788.78 c. petru capitale asigurate pe viață 3,568,863.37 cor.

Oferte și ori-ce informațiuni se pot primi dela: Direcțiune în Sibiu, str. Cisnădiei nr. 5 etajiu I. curtea I.

și prin agenturile principale din Arad, Brașov, Bistrița și Cluj, precum și dela subagenții din toate comunele mai mari.

Să caută:

2 învățăcei

din casă bună, isteți, cu purtare morală bună. Să aibă școala confesională.

În atelierul de croitorie alui
Dionisie Trifan

(2) 7-? Blaj—Balázsfalva.

Comunicarea trenurilor

prin gara Kükülöszög—Blaj.

— Valabilă dela 1 Octomvrie n. 1906. —

cătră	g a r a	dela
	Teiuș—Tövis	
12-48	tren de persoane	1-02
7-35	tren accelerat	12-22
7-02	tren mixt (numai Joia)	4-05
2-52	tren accelerat	2-13
1-20	tren de persoane	9-05
	Copșa—Kis-Kapus	
1-07	tren de persoane	12-43
12-23	tren accelerat	3-34
4-09	tren mixt (numai Joia)	6-53
2-14	tren de persoane	2-15
9-06	tren accelerat	2-51
	Parajd	
3-02	tren mixt	8-44
2-43	tren mixt	6-48
9-11	tren de persoane (Luni, Mercuri, Sâmbătă)	12-38

ACATISTUL MIC,

sau carte ce cuprinde în sine rugăciuni către Preasf. Născătoare de Dumnezeu leg. 24 fil.

FLORICELE DE CÂMP,

schite ușoare. De A. C. DOMȘA
Prețul 1 coroană.

Cărți postale ilustrate,

cu vederi din Blaj.

Bucata 6 fileri. — Suta 5 cor. franco.

Tusă!

Cine nu să îngrijește de tusă păcătuște contra sa.

Caramelle de piept ale lui Kaiser

cu 3 brazi

probate de medici și recomandate contra tusei, răcelii, guturaiului. 4512 recunoștințe dovedesc efectul minunat al acestei medicini. — Un pachet costă 20 și 40 fil. și să pot afla la farmacia Carol Schiassi — Blaj. (13) 29-32

A apărut:

LITURGIERIUL

Prețul unui ex. pe hârtie „prima“
crudo . . . . . 6 cor.
legat . . . . . 9 ”
Pe hârtie velină consistentă:
crudo . . . . . 5 cor.
legat . . . . . 8 ”

BIBLIOTECA UNIREI. *)

1. Benhur sau zilele lui Mesia. de Levis Wallace, 2 v. 2-90
2. M. Eminescu. Studiū critic . . . . . —90
3. Câte-va momente din începuturile bisericii rom. de C. Auner . . . . . —20
4. Nume de familie la românii din Ungaria, de A. Viciū. . . . . —12
5. Din viața lui I. Micul de M. Străjan . . . . . —16
6. Albertina. Povestire de Dr. V. Bojor. . . . . —30
7. Cestiuni din dreptul bis. unite p. I. II. 3-40
8. Cele doue fețe ale lumii de Nicu . . . . . —30
9. Ziua Deșteptării de Aurel Fodor . . . . . —16
10. Cele două conștiințe, pieză teatrală în 5 acte, trad. de Simion Zehan . . . . . —40

*) Aceia, cari vor comanda de odată toți 10 Nrii, li primesc cu 6-10 cor. în loc 8-84 cor